

Олег ВИННИЧУК

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
vin_ol@ukr.net*

Владислав САДОВНИК

*магістрант,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
vladsadovnyk1@gmail.com*

ВПЛИВ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ФІЗИЧНУ КУЛЬТУРУ ДАВНЬОЇ РУСІ

Древня Греція характерна наявністю гімнасій, ліцеїв та стадіонів. Що було в нас? Як відбувалося тисячолітнє таїнство психофізичного вдосконалення українців? Які якості і яким чином розвивалися, що цінувалося найвище? Поза цим знанням, усі моделі і концепції української культури навіюватимуть відчуття неповноти, а розмови про буттєву філософію й ментальність народу грішитимуть недомовками.

Достатньо значущий, не зібраний та не систематизований досі пласт народних ігор, спортивні мотиви, якими пронизані українські свята, весілля, забави, переконують, що тілогартування посідало в народній культурі належне місце, усвідомлювалось у колі пріоритетних цінностей. Чому ж згодом відійшло на другий, малопомітний, неактуалізований план, власне, випало із системи цінностей?

На думку І.Кравченка, не досить привабливу роль в цьому плані зіграло прийняття християнства, яке сповідувало смирення, але водночас було войовниче налаштоване в наступі на етніку – народну віру й пов'язану з нею традиційну звичаєвість. Нова релігія зазіхнула на гармонію між духовним і фізичним, започатковану ще з древніх слов'янських культур, і, не здолавши в кінцевому результаті ні самої гармонії, ані тих культур, все ж таки спричинилася до серйозних деформацій. Християнізація Русі беззаперечно була важливим кроком у духовній еволюції народу, однак у значній мірі це відбулось за рахунок дискредитування традиційних цінностей. Народ не тільки піднявся вище на щабель у духовному плані, але й одночасно зазнав психологічної травми – колишні Боги стали «бісами», узвичаєний спосіб життя – богоненависним, тілісне – гріховним. Згідно християнських догм, тілесне

безапеляційно проголошувалася ворожим духовному, його потрібно було «змагати», «смирятися», «змертвляти» [2].

А втім, не варто перебільшувати шкоди, завданої в зв'язку з процесом християнізації традиційному способу життя: зіштовхнувшись зі значним народним спротивом, церква була змушена адаптуватись, узгодивши релігійний календар з традиціоналістичним місяцеліком. Запрацювали закріплені в українській ментальності механізми гуманізації, і певної гармонії на ґрунті національної церкви й держави було досягнуто.

Вороже ставлячись до традиційного способу життя, зіпертого на язичницьку традицію, християнство відкинуло його за межі літературної практики. Не залишилося жодної пам'ятки давньоруської літератури, в якій би доброзичливо або хоча б неупереджено представлялись забави, народні звичаї, ігрища, – все те, що дійшло до нас фрагментарно. Таким чином, мистецтво тілогартування в українській культурі було відкинуте на далеку периферію. Специфіка життя в умовах бездержавності закріпила цей стан речей. Дбаючи про виживання нації, насамперед про збереження її мови, історії, пісенної творчості, визначні діячі минулих століть вже не усвідомлювали народне мистецтво психофізичного вдосконалювання в ряді культурних цінностей українців. Розуміння цього чи то не встигло сформуватися, чи атрофувалося в свідомості національної інтелігенції. Інерція спрацьовує до сьогодні.

Сучасні історики фізичної культури зазначають, що ідеал людини, який панував за феодальної доби, не розкриває повністю історію розвитку фізичної культури. Ставлення основоположників православної й католицької церков до фізичної культури було різним. Православна церква менше симпатизувала аскетизму, про що, наприклад, свідчать Послання апостола Павла до коринтян, що містять багато критеріїв щодо фізичних даних людини [1].

Церква не могла ігнорувати народні звичаї та традиції. Ще з давніх давен створені народом елементи фізичної культури достатньо яскраво проявлялися в процесі народних свят. Тогочасні літописці, зазнавши впливу церкви, обминали увагою ці свята та пов'язані з ними "ігрища", які спиралися на тілесне начало і сприяли фізичному розвитку людини. Ці народні форми фізичної культури наражались на нападки й заборони з боку церкви фактично від зародження християнства на Русі і це достатньо широко висвітлюють писемні джерела.

Як зазначає В.Старков, осудження ігрищ у XI-XII ст. не було однозначно категоричним. Воно з'явилося пізніше. Це обумовлювалось існуванням двовір'я - встановленням певної рівноваги між християнством і

язичництвом. Виразно простежувалася думка: ігрища, що слугували атрибутом язичництва, відволікали людей від церкви. У джерелах XI століття зазначається: «Цими й іншими способами всякими диявол обманює, хитрощами переваблюючи нас од Бога: трубами, і скоморохами, і гусями, і русаліями. Ми бачимо ж ігрища витолочені і людей безліч на них, як вони пхати стануть один одного, видовища діючи, – це бісом задумане діло, – а церкви стоять, і коли буває час молитви, то мало їх знаходиться в церкві» [3].

Вже десь з XIII ст. посилюється цькування народних ігор, розваг і обрядів, що опираються на язичництво. Починаючи з XV ст. натиск церкви сягає свого апогею. І цей час складно було уявити, щоб у християнському храмі могли намалювати (написати) скоморохів як у XI ст. за часів правління Ярослава Мудрого в найважливішому храмі Русі – Софії Київській.

Таким чином, вплив церкви на середньовічну українську культуру був неоднозначним. Позитивно впливаючи на духовність, культуру та розвиток освіти, необхідно вказувати на неоднозначний та суперечливий у своїй основі вплив православ'я на ті явища народної культури, в основу яких покладені вірування й традиції язичницької доби.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зубалій М.Д. Національна система фізичного виховання в Київській Русі. Оптимізація процесу фізичного виховання в системі освіти. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Київ-Тернопіль, 1997. С.4-6.
2. Кравченко І. Мистецтво самовдосконалення. Фізична культура в школі. 1998, №2. С.24-28.
3. Старков В.А. До витоків української фізичної культури: народна свідомість у давньоруський період. Традиції фізичної культури в Україні. Зб. наукових статей/За заг.ред. С.В.Кириленко, В.А.Старкова, А.В.Цьося. К.: ІЗМН, 1997. С.5-24.

Богдан БАРАН

*магістр історії, асистент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
bohdan.baran@tntpu.edu.ua*

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ДИСТРИКТІ ГАЛИЧИНА 1941-1944 РР.

Треба нам випросити для всіх братів наших і для нас усіх ласку